

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
Shtip, September, 24-25, 2015**

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип   University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки   Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев   Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева   Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев   Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Мираковски   Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска   PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска   Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска   Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска   Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров   Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и
перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција,
Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions
and perspectives : book of abstracts / International scientific
conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат,
содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за
образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of
educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. -
Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference
(2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. dr. Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

---

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS

Valdeta ZENUNI-IDRIZI ¹

Abstract

Formative assessment includes diagnosis of prior knowledge, setting and following goals and evaluating the achieved results. It enables the students to gain qualitative feedback on improving their knowledge. So, the aim of the research was to ascertain how formative evaluation and feedback affect the improvement of the teacher's success and also the objective assessment of students' achievements. Based on this purpose, and on the complexity of the problem posed above, we defined to apply the inductive, deductive, comparative and statistical method. During the realization of this research, the instruments that were used were: a questionnaire for teachers and a questionnaire for students. They were posed to 120 teachers and 120 students from elementary schools. By common consent it is concluded that both the students and the teachers also stated that monitoring and formative evaluation of students and feedback are the key factors influencing the success and achievements of the students. This information gives us an overview about the teaching quality in elementary school.

Keywords: formative assessment, feedback, success, achievements, students.

ВЛИЈАНИЕТО И ЕФЕКТИВНОСТА НА ФОРМАТИВНОТО ОЦЕНУВАЊЕ И НА ПОВРАТНАТА ИНФОРМАЦИЈА ВРЗ УСПЕХОТ И ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Апстракт

Формативното оценување вклучува дијагноза на претходните знаења, поставување и следење на целите и вреднување на постигнатите резултати. Тоа им овозможува на учениците да стекнуваат квалитетни повратни информации за подобрување на своите знаења. Целта на истражувањето беше да се согледаат ставовите и мислењата на наставниците и на учениците во врска со тоа колку формативното проверување и оценување е ефективно и колку повратната информација има влијание во подобрувањето на успехот на наставникот и во објективното оценување на постигањата на учениците. Поаѓајќи од целите и задачите на истражувањето и сложеноста на проблемот, се одлучивме да примениме индуктивна, дедуктивна, компаративна и статистичка метода. За потребите на истражувањето, како техника за прибирање на емпириските податоци е користена анкетата, а како инструменти: прашалник за наставници и прашалник за ученици. Согласно со потребите на истражувањето се анкетирани 120 наставника и 120 ученика од основни училишта. Добиените резултати, генерално, одат во прилог на констатацијата дека формативното проверување и оценување и повратната информација се клучни фактори кои влијаат на успехот и постигнувањата на учениците. Овие информации ни даваат преглед и за квалитетот на образовната работа во основните училишта.

Клучни зборови: формативно оценување, повратна информација, постигнувања, наставници, ученици.

Вовед

Современото општество ги рефлектира своите барања и насоки на модернизација на полето на образованието каде се среќаваме со многу предизвици. Еден од нив е оценувањето на постигањата

¹ State University in Tetovo, Faculty of Philosophy, Department of Pedagogy, Tetovo, R. Macedonia, valdeta.z.idrizi@hotmail.com

на учениците, односно **формативното оценување на учениците во наставата**. Ако наставникот систематски го следи ученикот во текот на целата наставна година и за тоа има собрано употреблив емпириски материјал, стручните органи и тела ќе можат активно и аргументирано да учествуваат во утврдувањето на годишните оценки, односно во оценувањето на тоа што е научено. Редовното или формативното вреднување и оценување ја регулира динамиката на индивидуалниот развој во градењето на знаењата и во исто време, помалку или повеќе, на креативното презентирање на она што е научено. Со редовното и систематското вреднување се проверуваат, оценуваат и евидентираат, постигнувањата во некоја област, според однапред планирана цел. Се определува колку од планираното е остварено и како е тоа остварено. Значи, со вреднувањето на многубројните наставни и вонаставни активности, во соодветно време, се обезбедува повратната информација за постигнатите резултати на учениците и наставникот во заедничката работа. Наставникот со редовното, односно формативното проверување утврдува дали и како се остварени, образовната, воспитната и функционалната задача на наставата. Тоа треба да му помага на ученикот во учењето и развојот. Формативното оценување е императив на новото време, но истовремено и процес кој во голема мера зависи од поддршката и мотивираноста на наставникот за прифаќање и почеста примена на формативното оценување и давањето на повратната информација да го третира како клучен фактор за успех во наставата.

Во трудот се презентира состојбата во основните училишта во врска со тоа, колку наставниците го применуваат формативното оценување и дали наставниците и учениците мислат дека формативното проверување и оценување и повратната информација се ефективни и имаат влијание во подобрувањето на успехот и постигањата на учениците. Односно, преку реализирано истражување направен е обид да се согледа реалната состојба во однос на важноста што му се дава на формативното оценување и на повратната информација во текот на наставниот процес и тоа врз основа на тестирањето на поставената истражувачка хипотеза:

X-1: Не постои разлика во мислењата меѓу наставниците и учениците во врска со тоа дека формативното оценување и повратната информација се ефективни и имаат влијание врз успехот и постигањата на учениците.

Поставената хипотеза е верификувана врз основа на добиени одговори од спроведена анкета на 120 наставника и на 120 ученика од пет основни училишта од Тетово.

1. Ефективноста и влијанието на формативното оценување и повратната информација врз успехот и постигањата на учениците

Формативното или тековното проверување, како што се нарекува во традиционалната дидактика, во вистинска смисла на зборот треба да се сфати како континуиран процес на следење и контролирање на работата на учесниците во наставата (наставникот и учениците), заради прибирање на податоци за резултатите од нивната работа. Само тогаш проверувањето и оценувањето ќе ја остварат својата формативна функција и цел: *наставникот и учениците постојано да имаат повратни информации за квалитетот на нивната активност и за ефектите од неа*. (Поповски 1996: 81) Поточно, наставникот да има информации за своето педагошко влијание врз учениците и за резултатите од тоа и врз основа на нив да ја планира и реализира својата идна работа. Учениците, пак, од повратните информации треба да стекнат увид за сопствените постигања и врз основа на тоа, сами или со помош на наставникот, да го планираат своето учење. Во контекст на ова, Поповски, К. (2005) додава дека *секое проверување и оценување кое му помага на ученикот да учи (научи) и да се развива е формативно*. (Поповски 2005: 174) Од ова може да се разбира дека *Формативното оценување* - се однесува на оценувањата што обезбедуваат информации за учениците и за наставниците што се користат за подобрување на наставата и учењето.

Формативното оценување е употребен процес од страна на наставниците и учениците за време на наставата, која обезбедува повратни информации за да се прилагодува наставата и учењето што е во тек и да се подобруваат постигнувањата и посакуваните резултати во наставата од страна на учениците. (McManus 2008: 3) Поточно, наставникот ќе има информации за своето педагошко влијание врз учениците и за резултатите од тоа и врз основа на нив ќе ја планира и реализира својата идна работа и работата на учениците. Учениците, пак, од повратните информации треба да стекнат увид за

сопствените постигања и врз основа на тоа, сами или со помош на наставникот, да го планираат своето учење.

Можеме да констатираме дека многу значаен момент во проверувањето претставува *повратната информација* која наставникот ја добива за ефикасноста на својата работа и резултатите од неа. Врз основа на повратната информација наставникот ја коригира, нивелира и усовршува својата работа. Успешната повратна информација е клучна карактеристика на формативното проверување, што дава специфични коментари за грешките и сугестии за стратегиите, и ги унапредува. (Conner 1999: 23) Повратните информации, насочени кон тековното учење или кон задачата, можат да им помогнат на учениците да го идентификуваат својот напредок и да бидат задоволни со постигањата, прецизно да ги одредат предизвиците со кои се соочуваат и да одлучат кои ќе бидат следните чекори. Ова ниво на вклучување во обликувањето на нивното учење може да го подигне сознанието на децата за нив самите како ученици, да ги поттикнува да преземат поголема лична одговорност и да се гордеат со своето учење. (USAID 2008: 11)

2. Ставови на наставниците и на учениците за ефективностa и влијанието на формативното оценување и повратната информација врз успехот и постигањата на учениците

Со цел да го согледаме мислењето на наставниците и на учениците за степенот на ефективностa и влијанието што го имаат формативното оценување и повратната информација врз успехот и постигањата на учениците, тргнавме од хипотезата: „Не постои разлика во мислењата меѓу наставниците и учениците во врска со тоа дека формативното оценување и повратната информација се ефективни и имаат влијание врз успехот и постигањата на учениците“. Добиените резултати, од добиените одговори од страна на наставниците и на учениците, ги изнесуваме во Табела бр. 1.

Табела 1. Ставови на наставниците и учениците за ефективностa и влијанието на формативното оценување и повратната информација врз успехот и постигањата на учениците

	Дали мислите дека формативното оценување и повратната информација има позитивни ефекти и има влијание врз успехот и постигањата на учениците?	Наставници:		Ученици:		Вкупно:	
		f	%	f	%	f	%
а)	Да, има многу влијание	92	76,66	83	69,17	175	72,92
б)	Понекогаш има влијание	26	21,67	33	27,50	59	24,58
в)	Нема влијание	2	1,67	4	3,33	6	2,50
	Вкупно:	120	100,00	120	100,00	240	100,00

$\chi^2=1,96$	df = 2	p > 0,05
---------------	--------	----------

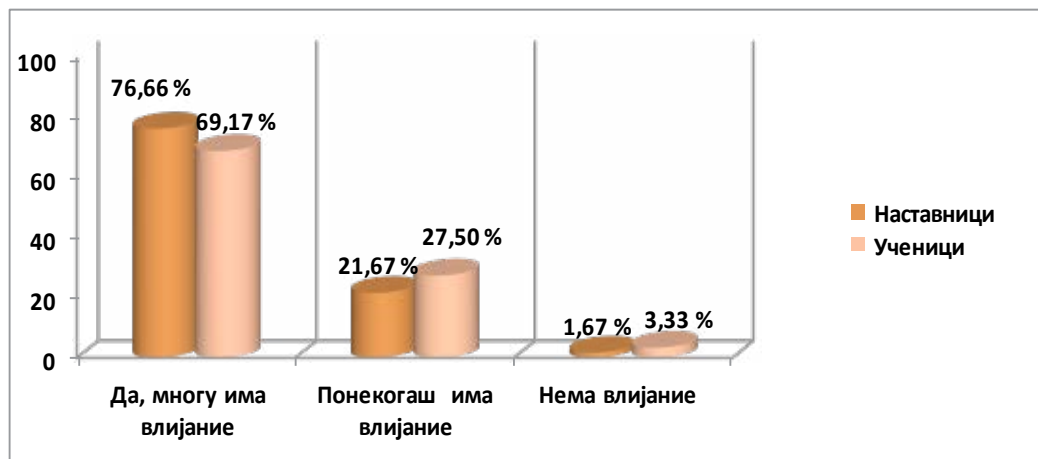
Од наведените податоци се гледа дека најголем процент од анкетираниите наставници и ученици (72,92 %), се изјасниле дека формативното оценување и повратната информација имаат позитивни ефекти и имаат влијание врз успехот и постигањата на учениците. Од табеларниот приказ се забележува дека најголем процент, односно 76,66 % од анкетираниите наставници и 69,17 % од анкетираниите ученици, се изјасниле дека формативното оценување и повратната информација имаат многу влијание и позитивни ефекти врз успехот и постигањата на учениците, а, пак, помал е процентот од анкетираниите наставници и ученици, односно 21,61 % од анкетираниите наставници и 27,50 % од анкетираниите ученици изразуваат мислење дека формативното оценување и повратната информација понекогаш се ефективни и имаат влијание во успехот и постигањата на учениците, а сосема мал, минимален процент од нив, односно само 1,67 % од анкетираниите наставници и 3,33 % од

анкетираниите ученици тврдат дека формативното оценување и повратната информација имаат позитивни ефекти и влијаат во успехот и постигањата на учениците во наставниот процес.

Добиената вредност на Хи – квадрат тестот, кој изнесува 1,96 и нема статистичка значајност, покажува дека меѓу наставниците и учениците не постои разлика во искажаното мислење по ова прашање. И наставниците и учениците во најголем процент застапуваат мислење дека формативното оценување и повратната информација се ефективни и имаат влијание во успехот и постигањата на учениците.

За да се добие појасна слика за таа разлика, за тој сооднос, податоците ги презентираме и на следниот графички приказ (Графикон бр. 2).

Графикон 1. Ставовите на наставниците и учениците за ефективноста и влијанието на формативното оценување и повратната информација врз успехот и постигањата на учениците

Добиените резултати, генерално, одат во прилог на констатацијата дека, иако формативното оценување претставува иновација во наставната пракса, многу позитивно е оценето и прифатено од страна на наставниците. Доколку, формативното оценување, по пат на соработка се практикува почесто во текот на наставниот процес, несомнено е дека ќе се создаде солидна основа за внатрешна мотивација на учениците за учење, а следствено со ова, овој процес ќе им овозможи на учениците со разумна и јасна идеја да ги развиваат аналитичките вештини, со што, несомнено, и ќе се постигне посакуваниот успех и реализирањето на однапред поставуваните цели од страна на наставникот.

Заклучок

Од голем дел на истражувања направени во однос на оваа проблематика, може да се констатира дека *формативното оценување претставува процес што предизвикува промени и подобрување во текот на наставата и целта се фокусира во унапредувањето на постигањата на учениците во текот на процесот на наставата и учењето*. Во однос на ова, проф. д-р Стојановска В. (2004) констатира дека наставниците треба континуирано да се адаптираат на брзите промени во образованието, кои се понагласени последниве години особено во основното образование, а истовремено да се оспособуваат за нивно успешно применување во воспитно-образовната работа. Значи, нивната имплементација во училишната практика е возможна само ако наставникот има услови да биде постојано во тек со преземените новини во основното училиште и ако следствено на тоа биде оспособен истите практично и да ги примени во воспитно-образовниот процес...Само единствено така ќе можат да се создадат потребни услови за успешно остварување на задачите кои пред наставниците ги поставува општеството по пат на реформите во образованието. (Стојановска 2004: 115) Ако наставниците се ангажираат повеќе кон тоа, да ги имплементираат иновациите при реализацијата на процесот на оценувањето, односно, ако наставниците повеќе се ангажираат да ги имплементираат

формативните стратегии во реализирањето на процесот на оценувањето, тоа ќе резултира со една педагошка рамка, која на процесот на проверувањето и оценувањето ќе ѝ даде современ карактер.

Изнесените сознанија потврдуваат дека формативното оценување, како новина во наставната пракса, многу позитивно е оценето и прифатено од страна на наставниците и учениците, но за негово спроведување е потребна поддршка на училишно ниво, како и од страна на надлежните институции.

Од добиените резултати во однос на поставената хипотеза Х-1, можеме да заклучиме дека формативното оценување во контекст на иновираниот форма на спроведување на оценувањето за добивање повратен одговор од учениците, реално е применливо во наставната практика. Наставниците и учениците се флексибилни и прилагодливи на промените кои резултираат со подобри резултати. Самиот факт дека и двата субјекта сметаат дека формативното оценување и повратната информација се ефективни и имаат добро влијание во успехот и постигањата на учениците, создава предуслови за поголема мотивираност, подобрување на успехот на учениците и креирање на квалитет во воспитно-образовниот процес според современите стандарди за оценување.

Во одговорите добиени од страна на наставниците и учениците, во однос на ова прашање, не постои разлика меѓу нивните мислења. Ова се тврди бидејќи добиениот Хи-квадрат тест, кој изнесува 1,96 не е статистички значаен. Добиените резултати од ова истражување покажуваат дека најголем процент од анкетираниите наставници и ученици сметаат дека формативното оценување и повратната информација се ефективни и имаат добро влијание за успехот и постигањата на учениците.

Користена литература

- Conner, C. (1999). *Assesment in Action in the Primary School*. London: Falmer Press, Taylor & Francis Group.
- McManus, S. (2008). *Attributes of Effective Formative Assessment*. Washington: CCSSO Formative Assessment Advisory Group, NC Department of Public Instruction (pp.1-6)(<http://www.dpi.state.nc.us/docs/accountability/educators/fastattributes04081.pdf>).
- McMillan H., J. (2007). *Classroom assesment - Principles and practice for effective standards-based instructions, fourth edition*, USA: Pearson.
- Поповски, К. (1996). *Современи сфаќања за проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците*. Скопје: „МИС“.
- Поповски, К. (2005). *Училишна докимологија-следење, проверување и оценување на постигањата на учениците*. Скопје: Китано.
- Стојановска, В. (2004). *Дидактички аспекти на соработката меѓу училишниот педагог и наставниците*. Скопје: Форум.
- USAID. (2008). *Оценување на напредокот и постигнувањата на учениците: упатства за училишта*, Скопје: Македонски центар за граѓанско образование.
- USAID. (2009). *Настава и учење на 21 век (прирачник за наставниците во основното образование)*. Скопје: AED.